

Відсутні, певне, пішли до моря

Проект Сергія Савченка «Гардероби. Кімнати»
Львів-Гданськ
10-24.11.2023

У тому разі, якби ця серія була написана до війни, кількість та якість інтерпретацій того, що відбувається на полотні, були б зовсім інакше. Митець Сергій Савченко, у ті часи — суцільне втілення кундерової ідеї нестерпної легкості буття — натякав би на рішуче інші речі. І його порожні кімнати, в яких вільно розташувалися статечні чи дизайнерські меблі з вишуканим одягом неподалік, свідчили би про те, що їх хазяї та гості напевне зайняті чимось приємним. Наприклад, пішли на виставку. Працюють у своїй майстерні. Кохаються у сусідній кімнаті. Відводять дітей до школи. Вигулюють біля моря вродливих, доглянутих собак. Живуть своїм життям, легковажним та богемним — або статечним і не позбавленим трудоголізму. Живуть, як належить жити людям, котрі добре почувуються у цьому світі: намагаючись все встигнути — та більш-менш усе встигаючи.

Нині, у 2023 році, все змінилось, і поезія відсутності набула тих форм лянності, передбачити котрі більшість з нас навіть і в уяві до початку війни не могла б. Відсутність людини у нещодавно заселеній кімнаті лякає, — насамперед тому, що асоціативний ряд протягом 600+ днів надихався новинами, також і з фронту. І ці новини, траплялось, були страшними.

Стрімер міг загинути у прямому ефірі, звідки б він його не вів, — навіть на вулиці тилового міста. Б'юті-блогер у себе вдома у перші дні війни ризикувала майже так само, як солдат на фронті. Дорослі та діти, відвідувачі супермаркетів та працевлаштовані пенсіонери, будь-хто, будь-коли, будь-де, завжди могли загинути від рашистської зброї. Тому, що ворожа ракета могла опинитися на будь-якій точці мапи України, щоби вбити мирних людей, і засобів для захисту у всіх нас тоді було дуже і дуже мало.

Війна присутня на полотнах Сергія Савченка тому, що він — притомна сучасна людина, що не звикла ховатися від реальності. Він читає новини. Підтримує зв'язок із друзями та знайомими, — також і з тими, що воюють на фронті. Художнику не однаково, що відбувається з людьми та країною. Однак прямолінійність не входить — і ніколи не входила — до переліку його слабкостей.

Тому війна присутня у цих роботах так само, як і усі інші створені людьми явища: їй не дано відкритого крупного плану, і її в кращому випадку уособлює предметний світ.

Це, наприклад, військова форма, що її акуратно розвісили на плечиках на видноті. Автомат, що притулюється до стіни у куточку, поруч із вінником, — у кімнатці з цілком фантастичною люстрою, гідною великої концертної зали чи автобусу-рятівника з третьої серії «Гаррі Поттера». Перевернутий стілець у кімнаті, заплямований брунатно-червоним, із подраною на рукаві маринаркою. Ліжка, встановлені у рядочок у приміщенні, схожому на католицький храм, — і на них, здається, лежать люди. Якщо враження глядача правильні, то це — біженці, що чекають на розселення у родини та на нову роботу, наприклад, у Польщі. Або воїни ЗСУ, що відпочивають поміж боями. Якщо ж враження — хибні, то ці люди вже мертві, і чекають лише на лікарів, що засвідчать факт смерті; а отже, йдеться про приміщення храму в селі чи містечку десь там, неподалік: на передовій, де рашисти намагаються стерти українців з книги життя.

Сергій Савченко — делікатна людина і тактовний живописець. Він не дозволяє собі вихлюпувати власні враження від російського вторгнення у занадто відверті образи. На його полотнах немає навіть опосередкованих образів жаху, — наприклад, червоної землі, що кричала б про залиті кров'ю шматки мапи України. В них немає навіть і червоної підлоги, — лише зрідка трапляється підлога з червоними плямами, що натякають, — можливо — також і на людську кров.

Мені здається, художник не говорить навпростець також і тому, що йому шкода глядача. Шкода людину, котра напевне має не менш спотворений війною асоціативний ряд, що і сам митець. Що йому шкода всіх, кому годилося б відпочити — хоча б поглядом. Хоча б візуально, ось тут, у виставковій залі.

Тому живописець лишає більшу кількість припущень для правильної відповіді на питання: що сталося? Де вони? Куди пішли? І, роздивляючись ці інтер'єри, глядач з полегшенням зауважує, що речі та меблі лише інколи перевернуті чи поставлені абияк. Одяг переважно охайно висить на плечиках, у шафі чи ні; меблі статечно височіють на своїх місцях, заперечуючи саме поняття паніки

чи спроби за кілька хвилин забрати із собою у незнану подорож найкращі предметні докази твого попереднього життя. Хаос ладнає лазівки до цього світу, — але його сюди не пускають люди, котрим він дарма не потрібен. Зокрема, тому, що безлад унаочнює одну з найгірших рис рашистської культури, без котрої ми всі, причому в усі часи, чудово себе почували.

У більшості кімнат, зображених Сергієм Савченко, панує лад, — і хоча б в цьому полягає шанс повернутися до мирного життя тим, хто вийшов; повернутися до своїх розваг чи професій; звиклого буття. Чисті лінії та форми нехай навіть і діагонально розставлених предметів, — колись у мистецтвознавстві вважалося, що діагональна побудова композиції приликана посилювати тривожний та непевний настрій, — навівають не зовсім тутешні відчуття. Достатньо виразна кількість відтінків синього, — психологи подекували, мовби синій особливо сильно люблять дуже втомлені люди, — свідчить також і про воду; про море.

Це може бути думка про кримське Чорне море, де ледь не усіх нас вигулювали у дитинстві наші дорослі, що переймалися нашим, тоді ще дитячим, здоров'ям. Це може бути одвічно відсутнє у місті Львові море, котрого так завжди хотілося мешканцям Галичини — як, певне, єдиного чудового явища у світі, котрого там могло бракувати. Це може бути море Середземне, — з усіма його довколишніми містами, легендами та мистецькими школами, вивчати котрі можна кілька життів поспіль. Це може бути саме те море, котре любиш саме ти, будь-який глядач цієї виставки, — якому не чужі також і оптимістичні інтерпретації багатозначних сюжетних зав'язок.

Тож на тлі відсутності персонажів, здебільшого чистоти та врівноваженості предметного світу, присутності відтінків синього, легкості та/або продуманості композицій підбиваєш підсумки вражень: відсутні люди плюс відсутнє море. Частина цього проекту присвячена саме їм.

І додаєш подумки до цього шару сенсів композицій з почуттям, схожим на полегшення: або це може бути Тримісто. Гданськ, а особливо — Сопот. Завжди, навіть улітку, прохолодне Балтійське море. Прогулянка набережними, між золотими спалахами столиків з усіма можливими різновидами бурштину, на тлі ясного блакитного неба і суворого синього моря. Оце і є відпочинок. Я сподіваюсь, думає глядач, дивлячись на найспокійніші твори цього циклу, що ті, хто вийшов з цих кімнат, — саме там: що вони спасерують набережними з дітьми та собаками; що там вони, безумовно, у безпеці. Тому, що бурштиновий столиків із блакитним неба всьому додає трішки саява та величі, спокою та тепла, — навіть там, де вітер навіть улітку пронизливий і сердитий.

Дана Пінчевська
мистецтвознавець
Україна, Київ